

СЕКЦІЯ 1

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

УДК 330.117:330.163.14

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2022-2-1>**Проскуріна М.О.**

*доктор економічних наук, доцент,
доцент кафедри івент-менеджменту, фешн та шоу-бізнесу
Київського університету культури
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7701-9784>*

Proskurina Mariia

*Doctor of Sciences (Economic), Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Event Management, Fashion and Show Business
Kyiv University of Culture*

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ФАКТОРИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

SOCIO-CULTURAL FACTORS OF ECONOMIC DEVELOPMENT

АНОТАЦІЯ

Культура розглядається як додатковий ресурс для підвищення продуктивності праці та ефективності державних інституцій. Основним завданням статті є напрацювання методологічних основ дослідження культури як фактору економічних процесів. Соціокультурне середовище – базовий елемент суспільної системи, який об'єднує її членів в часі і просторі та дає пояснення доцільності взаємодії, принципам співіснування, встановлює правила узгодження інтересів між членами одного соціуму та з представниками інших культурних традицій. Все це проявлятиметься в соціальній та інституційній структурі суспільства, роботі формальних інститутів, принципах обміну, розподілі та перерозподілі власності та джерел багатства, визначенні цінності, престижу робіт та структурі поділу праці. Культура виступає в якості передумови, інструменту управління та результату соціально-економічного розвитку. В умовах конкурентної боротьби за добробут, культура (як система цінностей) без належного матеріально-технічного базису перетворюється на один з факторів переваги, проте не ключовий. Без належного матеріального забезпечення розвитку культури неможливий. Дослідження економічних процесів в контексті соціокультурних процесів повністю відповідає принципам цивілізаційної парадигми та міждисциплінарного підходу. Відмова від аналізу неекономічних чинників суттєво обмежує економічний аналіз. Єдність соціокультурного та економічного закладена в самій природі науки про економічну діяльність.

Ключові слова: матеріальна культура, поведінка господарюючих суб'єктів, соціально-економічна система, інституційна структура, соціокультурні фактори, економічний розвиток.

ANNOTATION

Culture is seen as an additional resource for increasing labor productivity and the efficiency of state institutions. The main objective of the article is to develop methodological foundations for the study of culture as a factor in economic processes. The issue of the role of social and cultural norms in the behavior of economic agents and the overall functioning of the economic system is not new. The study of non-economic factors in economic processes has become a hallmark of representatives of institutionalism. The concept of behavioral economics has gained considerable popularity in the last decade. Public cooperation on the basis of patching and harmonization of personal (including economic)

interests of economic individuals according to certain property rights, rules of interaction determines the processes of both household management and economic activity in general. Culture begins to take shape at the stage of individual life as a materialized result of labor, but its development acquires exceptional conditions of social interaction. Socio-cultural environment is a basic element of a social system that unites its members in time and space and explains the expediency of interaction, the principles of coexistence, establishes the rules for coordinating interests between members of one society and with representatives of other cultural traditions. All this will manifest itself in the social and institutional structure of society, the operation of formal institutions, the principles of exchange, the distribution and redistribution of property and sources of wealth, the definition of value, the prestige of work, and the structure of the division of labor. Culture acts as a prerequisite, a management tool and a result of socio-economic development. In the context of a competitive struggle for well-being, culture (as a system of values) without a proper material and technical basis turns into one of the factors of superiority, but not the key one. Without proper material support, the development of culture is impossible. The study of economic processes in the context of socio-cultural processes is fully consistent with the principles of the civilizational paradigm and interdisciplinary approach. Rejection of the analysis of non-economic factors significantly limits economic analysis. The unity of socio-cultural and economic is inherent in the very nature of the science of economic activity.

Key words: material culture, behavior of economic actors, social and economic system, institutional structure, sociocultural factors, economic development.

Постановка проблеми. Соціально-економічний розвиток є складним і багатоплановим процесом. Він має безліч різних аспектів, кожен з яких може стати самостійним предметом дослідження соціальної динаміки, і увага дослідників може бути зосереджена на різних його елементах. Аспекти соціально-економічних змін, що перебувають у центрі уваги сьогодні, вже не ті, що інтенсивно вивчалися у XVIII, XIX і навіть у XX ст. Суспільно-наукова думка XVIII і XIX ст. була зайнята переважно вивченням

різноманітності лінійних тенденцій розвитку, що розгортаються в часі та в просторі. Вона оперувала головним чином поняттям людства взагалі і прагнула виявити динамічні закони еволюції та прогресу, що визначають магістральний напрямок людської історії. На противагу XVIII і XIX ст., головний інтерес суспільних та гуманітарних дисциплін у XX ст. змістився у бік вивчення соціокультурних процесів та зв'язків, що залишаються незмінними або повторюються у часі та просторі та проявляються, зокрема, у циклічних коливаннях та флуктуаціях. У XXI столітті суспільні науки орієнтовані на зростання різноманітності та плюралізму позицій та концепцій, на ідею про звільнення індивіда від влади економічних та політичних структур з акцентом на культуру. Саме культурні фактори опиняються в центрі уваги дослідників, які прагнуть виявити взаємозв'язки між інституційними утвореннями, проявом соціально-економічних законів та соціокультурним середовищем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання ролі суспільних та культурних норм в поведінці економічних суб'єктів та загальному функціонуванні економічної системи не є новим. Про відмінності в цінностях та установках мешканців різних країн писали такі різні автори, як А. Сміт, Дж. С. Мілль, К. Кніс та ін. Особливої уваги заслуговують роботи представників неоавстрійської школи економічного неолібералізму Ф. Гаєка, Л. Мізеса, а також розробники концепції соціального ринкового господарства В. Ойген, А. Мюллер-Армак, В. Рьопке, А. Рюстов ідеї яких залишаються актуальними і для економіки XXI ст. Проте, дослідження неекономічних чинників в господарських процесах стало візитівкою представників інституціоналізму: соціально-психологічний інституціоналізм Т. Веблена, соціально-правовий Дж. Коммонса та емпіричний В. Мітчела, а також школи неінституціоналізму: індустріально-соціологічна школа (соціальний інституціоналізм (Дж. Гелбрейт), концепція постіндустріального суспільства та концепція технологічного суспільства (П. Друкер, Дж. Коммонс, Е. Тофлер, В. Ростоу)), школа суспільного вибору (теорія суспільного вибору (Дж. Бюкенен), теорія трансакційних втрат Р. Круз)).

Сплеск досліджень, присвячених ролі соціокультурних чинників у економічному розвитку, припав межу XX—XXI ст. Проекти виміру цінностей Г. Хофстеде [13], Р. Інглхарта [11], Ш. Шварца [15,16] та інших дали можливість економістам включити до аналізу цей чинник економічного розвитку. Робота С. Хантінгтона та Л. Харрісона «Культура має значення» [8], сформувався окремий дослідницький напрямок.

За останні десятиліття накопичено значний масив робіт про роль соціокультурних факторів на макро- та мікрорівні. Вони

присвячені дослідженню економічного зростання [4], інноваційної активності [5,6]. Значної популярності в останнє десятиліття набула концепція поведінкової економіки (М. Алле, Г. Саймон, Д. Канеман, А. Тверські та ін.), яка вивчає вплив соціальних, когнітивних та емоційних факторів на прийняття економічних рішень та наслідки цього впливу на ринкові процеси.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. При цьому залишається відкритим питання про співвідношення елементів культури, а також їх вплив на поведінку людини. У літературі було кілька спроб вибудувати відповідні «ланцюжки». Наприклад, відповідно до моделі формування намірів та трансформації їх у дії (Theory of reasoned action, TRA), поведінкові установки (attitudes) та суб'єктивні норми (subjective norms) впливають на наміри людей, які потім трансформуються у дії. При цьому в роботі Р. Багоцці та співавторів показано, що вплив окремих компонентів різниться залежно від національної культури: у східних (більш колективістських) культурах суб'єктивні норми мають більший вплив на наміри, ніж у західних (більше індивідуалістичних). В інших роботах досліджується зв'язок персональних цінностей, психологічних характеристик та поведінкових установок з конкретних питань, таких як релігія та політика [16].

Автори стверджують, що персональні цінності впливають формування поведінкових установок, а останні — на поведінку. Д. Бур і Р. Фішер показали, що зв'язок може змінюватися залежно від культури: наприклад, у більш колективістських культурах через сильніший соціальний тиск зв'язок між консервативними цінностями та переконаннями сильніший, ніж в індивідуалістичних.

При всьому різноманітті та глибині проведених досліджень доцільно констатувати, що єдиної загальноновизнаної моделі впливу елементів культури (цінностей, переконань, установок) на поведінку економічного суб'єкта зараз немає. Розробка подібної моделі може значно збагатити аналітичний інструментарій економічної науки.

Постановка завдання. Культура розглядається як додатковий ресурс для підвищення продуктивності праці та ефективності державних інституцій. Основним завданням статті є напрацювання методологічних основ дослідження культури як фактору економічних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження економічних процесів в контексті соціокультурних процесів повністю відповідає принципам цивілізаційної парадигми та міждисциплінарного підходу. Відмова від аналізу неекономічних чинників суттєво обмежує економічний аналіз. Єдність соціокультурного та економічного закладена в самій природі науки про економічну діяльність,

оскільки економіка – це суспільна наука про взаємодію економічних суб'єктів в умовах обмежених ресурсів та постійно зростаючих потреб. Спільне господарювання індивідів є запорукою виживання людської спільноти в мінливих умовах оточуючого середовища. Людина перебуває в постійній боротьбі за виживання, що проявляється в постійному пошуку кращого місця життя та роботи, підвищення власного добробуту з метою забезпечення стабільності існування власного роду, зміни роду зайнятості, напрацювання потрібних компетенцій. Всі форми сучасної конкуренції є ні чим іншим як проявом цієї боротьби. Суспільна співпраця на основі підлатування та узгодження особистих (економічних в тому числі) інтересів господарюючих індивідів за визначеними, правом власності, правилами взаємодії і обумовлює процеси як побутового господарювання, так і економічної діяльності в цілому. Культура починає формуватися на стадії індивідуального побуту як уречевлений результат праці, проте свого розвитку вона набуває виключного в умовах суспільної взаємодії. Отже культура є однією з найважливіших характеристик суспільного життя.

Культура має матеріальний та нематеріальний прояв. Значення матеріальної культури для сучасного суспільства не можливо переоцінити, оскільки її відсутність унеможливує його повноцінне функціонування та існування. Знищення запасів матеріальної культури приводить до зниження рівня життя та унеможливує подальше функціонування суспільства на звичному рівні. Нематеріальна культура (норми, правила, вірування) тісно пов'язана з матеріальним світом та є інструментом підкріплення та забезпечення виживання і ведення господарської діяльності в конкретних матеріально-технічних умовах. Зміна матеріально-технічної бази (матеріальної культури) призводить до зрушень в нематеріальному секторі (культурні та моральні цінності). Складне багаточисельне утворення не може існувати та функціонувати без культури. Тому фактор корпоративної, національної, побутової культури має значення. Вона об'єднує суспільство в часі та просторі в єдину інтегровану систему, існування якої не залежить від терміну життя окремого індивіда, створює передумови для розвитку, не гарантуючи рівнозначності його напрямів. Поза культурним виміром взаємодія індивідів має випадковий та тимчасовий характер і тому не може бути основою розвитку.

Протиставлення матеріальної та духовної культури мінімізується через розуміння того, що існують предмети матеріальної культури (побутової – будівлі, обладнання та ін.), а також є матеріалізація духовної культури (храми, школи, музеї, бібліотеки та ін.). Цікавим є те, що в своєму буденному житті люди приділяють більше уваги нематеріальній сфері – моралі, традиціям, релігії, системі відносин у

суспільстві. У соціально-економічному аспекті, люди зосереджені на продуктивності власної зайнятості, через яку вони реалізують потребу в приналежності, самореалізації та визнанні, а також на здоров'ї та освіті. Проте економічний розвиток оцінюється через свободу та можливість самореалізації в співвідношенні до поточних доходів та багатства.

В контексті аналіз процесів змін та трансформацій, які супроводжують існування людства протягом довгого періоду часу та проявляються в боротьбі за існування, постають два питання щодо ролі культури в господарському житті: про вплив зазначеного фактору на індивідуальну діяльність економічного суб'єкта та про його вплив на колективну господарську діяльність. Очевидним є той факт, що наявність певної культури дає переваги. Наше завдання виявити потенційну роль матеріальної та нематеріальної культури. Нематеріальна культура у вигляді норм моралі, прояву альтруїзму та солідарності має важливе значення при співставленні культур одного матеріально-технічного рівня. Якщо культури різко відрізняються, то ступінь моралі відходить на другий план, поступаючись фактору матеріально-технічного забезпечення (матеріальній культурі, культурності). Вищий духовно-моральний розвиток стає лише одним з факторів перемоги. І не основним. Прояв культурності (матеріальна культура) при невідповідності культурних рівнів заміняє собою значення мораль, змінюючи, а подекуди і руйнуючи її. Отже саме в цьому контексті і проявляється роль культури як інструменту конкурентної боротьби, м'якою силою.

Культура тісно пов'язана з поділом праці. Вона обґрунтовує розвиток матеріально-технічної бази, престижність окремих видів робіт, доступ та власність на джерела багатства, розподіл влади. Таким чином культура виступає органічним інструментом поділу суспільства на антагоністичні класи і, подекуди, може призводити до його розпаду. Проте не лише культура диференціація може призводити до розпаду суспільної цілісності. Культурне зрощення раніше незалежних одиниць ще сильніше розділяє її. Кілька культурних традицій насильницьки об'єднуються в єдине ціле, проте це не формує між ними відчуття солідарності та єдності. Зберігається класова відокремленість і традиційна ворожість, породжуючи внутрішню боротьбу с соціумі.

Ефекти конвергенції, обумовлені національними та географічними факторами досліджуються у роботах Дж. Карліно та Л. Мілс. Найбільш дослідженою є проблематика залежності ступеня конвергенції від рівня економічного розвитку географічно близьких регіонів. Крім об'єктивних географічних і економічних факторів, що визначають ступінь конвергенції регіонів, розглядається

інтенсивність міграційних потоків. Проте, в роботі глибоко не аналізуються соціокультурні, поведінкові та інституційні чинники.

Хоча ми живемо в ХХІ ст., проте не можна ігнорувати процес становлення сучасних економічних систем та суттєві зрушення, що відбулися на геополітичній арені після Першої світової війни. Було ліквідовано колоніальні імперії, в результаті чого виникли десятки нових незалежних держав, перед яким постала необхідність становлення нових націй. Виходячи з економічних передумов, більшість з новоутворених країн мали б увійти до складу інших, більш економічно розвинутих. Проте, колоніальне минуле, географічні особливості, племені традиції мали більше значення, аніж економічна доцільність. Таким чином, сьогодні в світі існує приблизно 200 країн, серед яких є не визнані та, які мають статус незалежних територій, статус яких і сьогодні залишається вельми суперечливим. Більшість з існуючих країн характеризуються невисокою економічною життєздатністю. Але найголовніше, що в багатьох відсутня національна та громадянська єдність. Відбулось штучне об'єднання культурних груп. Передумовою побудови багатонаціонального світу була гіпотеза про те, що різноманіття та більша кількість незалежних держав має гарантувати стабільність світу через створення багатонаціональних інститутів інвестування та управління, шляхом встановлення рівноваги. Проте контрасти, в країнах, що розвиваються, а також погужні темпи економічного розвитку окремої групи країн виявилися вражаючим. У середині ХХ ст. найбіднішими країнами вважалися країни Африки та Азії. Це при тому, що африканські держави були багатші на природні корисні копалини, які були закладені в основу їх потенційного економічного зростання. Азія розвивалася повільніше, до моменту поширення економічної глобалізації. Після чого до категорії національного багатства було включено людський ресурс, використання якого і стало основою азійського зростання.

У соціокультурних дослідженнях економіки ключовими поняттями окрім культури є соціальний капітал та неформальні інститути. Культура розглядається як у галузевому значенні (музеї, театри тощо.), так і в розширеному трактуванні — як соціокультурні чинники економіки, що позначають цінності й установки, які підтримуються у суспільстві. Існують різні підходи до визначення цих понять та опису співвідношень між ними. У низці досліджень терміни «культура» та «неформальні інститути» використовуються як синоніми.

Соціальні фактори аналізуються як один із засобів досягнення економічної ефективності господарської системи. Вони також виконують роль мультиплікатора досягнутих економічних цілей через багатовекторне примноження до-

бробуту населення та покращення якості життя. Таким чином соціокультурне середовище одночасно впливає на соціально-економічну систему, є її визначальним елементом, а також виступає її результатом (рис. 1).

Основною складністю в аналізі ролі культурних факторів на економічний розвиток є неможливість точного обрахунку та встановлення кореляційних зв'язків. Ключові підходи до кількісного виміру культури пов'язані з використанням експериментів, соціологічних опитувань (з урахуванням самооцінки респондентів) та статистичних даних (непряма оцінка прояву аспектів культури у житті).

При цьому можна виділити три основні напрями досліджень взаємозв'язку культури та економіки: культура та інститути, відмінності культури всередині країни, культура в динаміці.

Культура впливає на систему інститутів, що склалася в країні, виступаючи зовнішнім обмеженням інституційних змін та визначаючи доступні для вибору формальних інститути у конкретний момент часу. Ряд вчених в своїх роботах виявив зв'язок між культурою та формальними інститутами. Наприклад, Ю. Городниченко та Ж. Ролан виявили, що в колективістських країнах вища ймовірність встановлення авторитарного режиму — колективізм сприяє конформізму, у тому числі у політичних питаннях [8]. Ч. Квок та С. Тадес стверджують, що в країнах з більш високою неприйняттю невизначеності через потребу людей у більшій передбачуваності правил та доходу банківський сектор в економіці важливіший, ніж фондовий ринок [12]. При цьому інститути можуть впливати на культуру, змінюючи її. Зокрема, А. Алесіна та Н. Фукс-Шюндельн показали, що навіть через десятиліття після об'єднання Німеччини жителі колишньої ГДР частіше, ніж жителі ФРН, підтримують державне втручання та перерозподіл доходів [3]. Н. Нанн та Л. Вантчекон продемонстрували, що поширення ринкової економіки призводило до зниження рівня довіри у відповідних регіонах Африки [14].

Зв'язок між культурою та інститутами складніший, ніж проста залежність одного від іншого. А. Алесіна та П. Джуліано стверджують, що існує взаємовплив цих двох факторів. Культурні цінності та установки, що поділяються членами суспільства, визначають вибір відповідних інститутів, які, у свою чергу, забезпечують їхнє закріплення та подальшу передачу з покоління в покоління. Така взаємозалежність породжує множинні стійкі рівноваги з різним набором інститутів, що самопідтримуються, і культурних норм [3].

Висновки та перспективи подальших досліджень у даному напрямі. У Україні проблема взаємодії інститутів та культури загострилася під час ринкової трансформації 1990-х років, коли соціокультурні особливості російського суспільства стали бар'єром

Рис. 1. Роль соціокультурних факторів в системі господарювання

для запозичення інститутів, поширених у капіталістичних країнах. Потім ці питання знайшли відображення в наукових дискусіях про роль культури в модернізаційному розвитку країни. Проте сьогодні стало очевидним, що своєчасна узгодженість соціокультурних та економіко-політичних інтересів членів соціуму стала передумовою для військового конфлікту на території України.

Соціокультурне середовище – базовий елемент суспільної системи, який об'єднує її членів в часі і просторі та дає пояснення доцільності взаємодії, принципам співіснування, встановлює правила узгодження інтересів між членами одного соціуму та з представниками інших культурних традицій. Все це проявлятиметься в соціальній та інституційній структурі суспільства, роботі формальних інститутів, принципах обміну, розподілі та перерозподілі власності та джерел багатства, визначенні цінності, престижу робіт та структурі поділу праці. Культура виступає в якості передумови, інструменту управління та результату соціально-економічного розвитку. В умовах конкурентної боротьби за добробут, культура (як система цінностей) без належного матеріально-технічного базису перетворюється на один з факторів переваги, проте не ключовий. Без належного матеріального забезпечення розвиток культури неможливий.

При відповіді на питання первинності культури чи економіки, доцільно поділяти матеріальну

культуру, духовну культуру та матеріалізацію духовної культури. Очевидним є первинність духовної культури в контексті моралі та норм поведінки. Проте вплив матеріальної культури та більш ефективних принципів господарювання при зіткненні культур різного рівня матиме вирішальне значення для переваги і може замінити собою мораль.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Автономов В. С., Вороб'єв А. С., Кононенко П. Б., Расков Д. Е., Тульчинский Г. Л. Культура как новый фронт в экономической науке. *Экономическая политика*. 2017. Т. 12. № 5. С. 178–193.
2. Проскуріна М. О. Значення просторових факторів в реалізації реформ культурного сектору в Україні. *European Journal of Economics and Management*. 2018. № 1. С. 79–86. URL: https://eujem.cz/wp-content/uploads/2018/eujem_2018_4_1/12.pdf.
3. Alesina A., Giuliano P. Culture and Institutions. *Journal of Economic Literature*. 2015. Vol. 53. No. 4. P. 898–944. URL: <https://doi.org/10.1257/jel.53.4.898>.
4. Algan Y., Cahuc P., Sangnier M. Trust and the welfare state: The twin peaks curve. *Economic Journal*. 2016. Vol. 126. No. 593. P. 861–883. DOI: <https://doi.org/10.1111/eoj.12278>.
5. Bukowski A., Rudnicki S. Not only individualism: The effects of long-term orientation and other cultural variables on national innovation success. *Cross-Cultural Research*. 2018. Vol. 53. No. 2. Pp. 119–162. DOI: <https://doi.org/10.1177/1069397118785546>.

6. Cox P. L., Khan R. H. Country culture and national innovation. *Archives of Business Research*. 2017. Vol. 5. No. 2. Pp. 85–101. DOI: <https://doi.org/10.14738/abr.52.2768>.
7. Giuliano P., Spilimbergo A. Growing up in a recession. *Review of Economic Studies*. 2014. Vol. 81. No. 2. P. 787–817. DOI: <https://doi.org/10.1093/restud/rdt040>.
8. Gorodnichenko Y., Roland G. Culture, institutions and democratization. *NBER Working Paper*. 2015. No. 21117. URL: <https://doi.org/10.3386/w21117>.
9. Guiso L., Sapienza P., Zingales L. Long-term persistence. *Journal of the European Economic Association*. 2016. Vol. 14. No. 6. P. 1401–1436. URL: <https://doi.org/10.1111/jeea.12177>.
10. Harrison L. E., Huntington S. P. Culture matters: How values shape human progress. New York : Basic Books.
11. Inglehart R. Modernization and postmodernization: Cultural, economic, and political change in 43 societies. Princeton, NJ : Princeton university press. 1997.
12. Kwok C. C. Y., Tadesse S. National culture and financial systems. *Journal of International Business Studies*. 2006. Vol. 37. No. 2. P. 227–247. DOI: <https://doi.org/10.1057/palgrave.jibs.8400188>.
13. Minkov M. A revision of Hofstede's model of national culture: Old evidence and new data from 56 countries. *Cross Cultural and Strategic Management*. 2018. Vol. 25. No. 2. P. 231–256. DOI: <https://doi.org/10.1108/CCSM-03-2017-0033>.
14. Nunn N., Qian N., Wen J. Distrust and political turnover. *NBER Working Paper*. 2018. No. 24187. DOI: <https://doi.org/10.3386/w24187>.
15. Schwartz S. H. National culture as value orientations: Consequences of value differences and cultural distance. In: V. A. Ginsburgh, D. Throsby (eds.). *Handbook of the economics of art and culture*. 2014. Vol. 2. P. 547–586. Elsevier. DOI: <https://doi.org/10.1016/B978-0-444-53776-8.00020-9>.
16. Schwartz S. H., Caprara G. V., Vecchione M. Basic personal values, core political values, and voting: A longitudinal analysis. *Political Psychology*. 2010. Vol. 31. No. 3. P. 421–452. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9221.2010.00764.x>.
17. Xue M. M., Michalopoulos S. Folklore. *NBER Working Paper*. 2019. No. 25430. DOI: <https://doi.org/10.3386/w25430>.
3. Alesina A., Giuliano P. (2015) Culture and Institutions. *Journal of Economic Literature*, vol. 53, no. 4, pp. 898–944. DOI: <https://doi.org/10.1257/jel.53.4.898>.
4. Algan Y., Cahuc P., Sangnier M. (2016) Trust and the welfare state: The twin peaks curve. *Economic Journal*, vol. 126, no. 593, pp. 861–883. DOI: <https://doi.org/10.1111/eoj.12278>.
5. Bukowski A., Rudnicki S. (2018) Not only individualism: The effects of long-term orientation and other cultural variables on national innovation success. *Cross-Cultural Research*, vol. 53, no. 2, pp. 119–162. DOI: <https://doi.org/10.1177/1069397118785546>.
6. Cox P. L., Khan R. H. (2017) Country culture and national innovation. *Archives of Business Research*, vol. 5, no. 2, pp. 85–101. DOI: <https://doi.org/10.14738/abr.52.2768>.
7. Giuliano P., Spilimbergo A. (2014). Growing up in a recession. *Review of Economic Studies*, vol. 81, no. 2, pp. 787–817. DOI: <https://doi.org/10.1093/restud/rdt040>.
8. Gorodnichenko Y., Roland G. (2015) Culture, institutions and democratization. *NBER Working Paper*, no. 21117. DOI: <https://doi.org/10.3386/w21117>.
9. Guiso L., Sapienza P., Zingales L. (2016) Long-term persistence. *Journal of the European Economic Association*, vol. 14, no. 6, pp. 1401–1436. DOI: <https://doi.org/10.1111/jeea.12177>.
10. Harrison L. E., Huntington S. P. (2000). Culture matters: How values shape human progress. New York: Basic Books.
11. Inglehart R. (1997). Modernization and postmodernization: Cultural, economic, and political change in 43 societies. Princeton, NJ: Princeton university press.
12. Kwok C. C. Y., Tadesse S. (2006) National culture and financial systems. *Journal of International Business Studies*, vol. 37, no. 2, pp. 227–247. DOI: <https://doi.org/10.1057/palgrave.jibs.8400188>.
13. Minkov M. (2018) A revision of Hofstede's model of national culture: Old evidence and new data from 56 countries. *Cross Cultural and Strategic Management*, vol. 25, no. 2, pp. 231–256. DOI: <https://doi.org/10.1108/CCSM-03-2017-0033>.
14. Nunn N., Qian N., Wen J. (2018) Distrust and political turnover. *NBER Working Paper*, no. 24187. DOI: <https://doi.org/10.3386/w24187>.
15. Schwartz S. H. (2014) National culture as value orientations: Consequences of value differences and cultural distance. In: V. A. Ginsburgh, D. Throsby (eds.). *Handbook of the economics of art and culture*, vol. 2, pp. 547–586. Elsevier. DOI: <https://doi.org/10.1016/B978-0-444-53776-8.00020-9>.
16. Schwartz S. H., Caprara G. V., Vecchione M. (2010) Basic personal values, core political values, and voting: A longitudinal analysis. *Political Psychology*, vol. 31, no. 3, pp. 421–452. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9221.2010.00764.x>.
17. Xue M. M., Michalopoulos S. (2019) Folklore. *NBER Working Paper*, no. 25430. DOI: <https://doi.org/10.3386/w25430>.

REFERENCES:

1. Avtonomov V. S., Vorobev A. S., Kononenko P. B., Raskov D. E., Tulchynskiy H. L. (2017) Kultura kak novyi frontyr v ekonomicheskoi nauke [Culture as a new frontier in economic science]. *Ekonomicheskaya polytyka*, vol. 12, no. 5, pp. 178–193.
2. Proskurina M. O. (2018) Znachennia prostorovykh faktoriv v realizatsii reform kulturnoho sektoru v Ukraini [The importance of spatial factors in the implementation of cultural sector reforms in Ukraine]. *European Journal of Economics and Management*, no. 1, pp. 79–86. URL: https://ejum.cz/wp-content/uploads/2018/ejum_2018_4_1/12.pdf.
15. Schwartz S. H. (2014) National culture as value orientations: Consequences of value differences and cultural distance. In: V. A. Ginsburgh, D. Throsby (eds.). *Handbook of the economics of art and culture*, vol. 2, pp. 547–586. Elsevier. DOI: <https://doi.org/10.1016/B978-0-444-53776-8.00020-9>.
16. Schwartz S. H., Caprara G. V., Vecchione M. (2010) Basic personal values, core political values, and voting: A longitudinal analysis. *Political Psychology*, vol. 31, no. 3, pp. 421–452. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9221.2010.00764.x>.
17. Xue M. M., Michalopoulos S. (2019) Folklore. *NBER Working Paper*, no. 25430. DOI: <https://doi.org/10.3386/w25430>.